

भक्तपुरको राष्ट्रिय कला संग्रहालयमा संग्रहित ढुङ्गाका कलावस्तुहरु : एक अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकायअन्तर्गत
नेपाली इतिहास, संस्कृति तथा पुरातत्व विषयमा स्नातकोत्तर उपाधिको आंशिक
परिपूर्तिको प्रयोजनको निमित्त प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधनिर्देशक
उप-प्रा.डा. मिलन रत्न शाक्य

प्रस्तोता :
अनिता श्रेष्ठ
परिक्षा रोल नं. ३३८७

नेपाली इतिहास, संस्कृति तथा पुरातत्व केन्द्रीय विभाग
किर्तिपुर, काठमाडौं
२०६४

शोधनिर्देशकको सिफारिस पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकाय अन्तर्गत नेपाली इतिहास, संस्कृति तथा पुरातत्व स्नातकोत्तर तह द्वितीय वर्षको दशौं पत्र शोध प्रबन्धको पाठ्यक्रम अनुसार परिपुर्ति निमित्त यस केन्द्रिय शिक्षण विभागका विद्यार्थी अनिता श्रेष्ठ, रोल नं. ३३८७ ले “भक्तपुर कला संग्रहालयमा संरक्षित ढुंगाका कलावस्तुहरु : एक अध्ययन” विषयको अनुसन्धान प्रबन्ध तयार गर्नुभएको हो । यस शोधपत्रमा निजले बौद्धिक एवं अनुसन्धान प्रक्रियामा तत्परताकासाथ मेहनत र लगनपूर्वक तयार गरेकोमा मलाई सन्तोष लागेकोले आवश्यक मूल्याङ्कनको लागि यो सिफारिस गर्दछु ।

शोध निर्देशक

(उप. प्रा. डा. मिलन रत्न शाक्य)

नेपाली इतिहास, संस्कृति तथा पुरातत्व केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, कीर्तिपुर

काठमाडौं

मिति : २०६४ / /.....

कृतज्ञताज्ञापन

यस विषयमा शोध लेखनको लागि स्वीकृत गरी अन्वेषण गर्न हौसला बढाउन भएकोमा त्रि. वि. वि. नेपाली इतिहास, र पुरातत्व विभाग प्रति म कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु। यस शोधलेखनका शोधनिर्देशक आदरणीय गुरु डा. मिलन रत्न शाक्यज्युको मार्ग निर्देशन र लेखनको लागि उहाँप्रति म कृतज्ञ छु। यसैगरी शोधलेखनको लागि हौसला प्रदान गर्नुहुने यस विभागका विभाग प्रमुखज्यु डा. दिनेशचन्द्र रेग्मी, तथा आदरणीय गुरुहरु डा. पेशल दाहाल, डा. वीणा पौड्याल ज्युहरुको सुभावको लागि उहाँहरु प्रति म कृतज्ञ छु।

यस शोधकार्यमा आवश्यक जानकारी तथा पुस्तक उपलब्ध गराई दिनुहुने संस्कृत विद श्री लीला भक्त मुनकर्मि तथा डा. पुरुषोत्तमलोचन श्रेष्ठ ज्युहरु प्रति कृतज्ञ छु।

यस शोधकार्यको लागि सधैं प्रेरणा दिनुहुने नेपाल पुरातत्व विभाग, भक्तपुरका अधिकृत श्रीमती अरुणा नकर्मि प्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्न चाहन्छु।

यस शोधलेखनका लागि आवश्यक जानकारी दिनुहुने भक्तपुर कला संग्रहालयका अधिकृत श्री हिरण्यस्वरानन्द बैद्य र यस कला संग्रहालयमा प्रदर्शित तथा अप्रदर्शित ढुङ्गाको कलावस्तुहरुको छविचित्र संकलन गर्न सहयोग गर्नु हुने श्री गणेश श्रेष्ठ प्रति आभारी छु।

यस शोधलेखनका लागि आवश्यक तथ्यांक उपलब्ध गराउनु हुने नेपाल पुरातत्व विभाग, सिंहदरवारका अधिकृत श्री सुरेश श्रेष्ठ प्रति आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु।

यस शोधलेखन कार्यको अध्ययनको क्रममा शिलालेखहरु अध्ययनमा सहयोग गर्नुहुने यस विभागका लिपी विषेशज्ञ श्री श्यामसुन्दर राजवंशी तथा छविचित्र मिलाउन सहयोग गर्नुहुने यस विभागका कर्मचारी श्री ओम श्रेष्ठ प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्न चाहन्छु। संग्रहालय सम्बन्धि आवश्यक जानकारी दिनु हुने राष्ट्रिय संग्रहालय, छाउनीका संग्रहालय अधिकृत भरत रावत प्रति हार्दिक कृतज्ञ व्यक्त गर्दछु।

यस शोधलेखनको लागि हौसला, सल्लाह एवं पुस्तक दिएर सहयोग गर्नुहुने मेरा मित्रहरु करुणा नकर्मि, मन्जरी प्रधान, अनुप भट्टराई, गायत्री नकर्मि, अनुष्मा श्रेष्ठ, आरती श्रेष्ठ, मुस्कान श्रेष्ठ, रेणु श्रेष्ठ, सुमित्रा रंजित, राज जोशी, संगी श्रेष्ठ प्रति म कृतज्ञ छु।

(अनिता श्रेष्ठ)

विषय सूची

शोध निर्देशकको सिफारिस पत्र	क
शोधपत्रको स्वीकृती पत्र	ख
कृतज्ञताज्ञापन	ग
विषय सूची	घ
पहिलो अध्याय परिचय	१-६
१.१. भक्तपुर	१
१.२. समस्या कथन	३
१.३. उद्देश्य	४
१.४. महत्व	४
१.५. अध्ययन क्षेत्र र सिमा	४
१.६. पूर्वकार्यको समीक्षा	४
१.७. अध्ययन पद्धति	६
दोश्रो अध्याय	७-१०
२.१ संग्रहालय	७
२.२ संग्रहालयको विकास	८
तेश्रो अध्याय	११-१४
३.१ नेपालमा संग्रहालयको विकास	११
३.२ नेपालको केहि संग्रहालयहरुको छोटो परिचय	१२
चौथो अध्याय	१५-५९
४.१ राष्ट्रिय कला संग्रहालयको इतिवृत्त	१५
४.२ सिंहध्वका दरवारको मूल प्रवेशद्वार	१८
४.३ छिडि	२३
४.४ मातँ	४३
४.४ चोःत	५५
४.६ भक्तपुर कला संग्रहालयमा संग्रह, प्रदर्शनी, प्रकाश तथा सुरक्षाको व्यवस्था	५६

घ

पाचौ अध्याय ६०-६३

५.१ उपसंहार ६०

५.२ निष्कर्ष ६०

५.३ सुभाव ६२

सन्दर्भग्रन्थ सूची

संग्रहालयमा प्रदर्शित ढुंगाको कलावस्तुहरुको चित्रफलकहरु

संग्रहालयको अप्रदर्शित रहेको ढुङ्गाको कलावस्तुहरुको चित्रफलकहरु

ङ